

232

LITERATORUL

— **Duminecă, 23 Noembre 1880** —

Abonamentul: pe trei luni 4 lei, pe șase luni 8 lei. — Anunțurile: pe pagina 15 și 16 linia 50
Scrisorile nefrancate se refuză.   Administrația Strada Franklin 5 Episcopie

SUMARUL: Din albumul Macedo-român. Două Dureri, de Th. M. Stoenescu. Câte-va cuvinte
despre Theatrul Național de Pantazi Ghica. Revista Theatrală, de B. Florescu,

Din albumul Macedo-român.

I.

LA CHAUMIÈRE.

Il est près d'un rocher une étroite chaumière,
L'accacia fait trembler son ombre aux alentours;
Jadis ce fut un nid d'amour et de lumière,
Un berceau contenant d'heureux et tendres jours.

Ainsi qu'un cercueil vide elle entr'ouvre sa porte
Que le vent fait crier tristement sur ses gonds,
Et paraît regarder de son regard de morte
Par le sentier qui mène au loin dans les vallons

Le lierre grimpe encore aux appuis des fenêtres
Et flotte sur les murs à la vigne enlacé,
Ainsi deux beaux amants qui confondraient leurs êtres,
Jouiraient du présent, oublieux du passé.

Un bout de rideau blanc qu'un léger souffle agite,
Vaguement d'une vitre ébauche le contour;....

Ce souffle paraît être une âme qui palpite
Et ce rideau léger un fantôme d'amour.

Dors en paix pour toujours, chaumière désolée,
Nid charmant d'un bonheur éteint à peine éclos...
Aujourd'hui tout est mort; et la joie envolée
Ne reviendra jamais visiter cet enclos.

Bucarest, 1890.

Al. A. Macedonski.

II.

CHANSON Bessarabienne (1)

Buciumele păstorești

Din câmpii Moldovenești.

Toi qui dans le malheur,
De ta voix caressante
Allèges ma douleur,
Ma belle et tendre amante,
Vois le Pruth dont le nom
Tout cœur roumain irrite;
Sur ses bords tout au long,
Sur sa rive maudite,
Vois la verte forêt
Étendre son ombrage,
Ah! c'est là qu'il faudrait
Rêver sous le feuillage!
C'est là qu'il faut aller,
O ma douce compagne,
Songeurs, tous deux errer

(1) D. D. mă m'a lăudat de exactit tea cu care am tradus această poezie; din nefericire nu e o traducere, ci o imitațiune, în care numai câte-va versuri sunt traduse. Nu prea e norocos d. Damé cu cele ce scriu. Astfel în ziua trecută, a scris că părerea mea e că d-na Romanescu nu poate juca ingenuitățile. Nică o dată n'am dis asemenea lucru: d-na Romanescu e minunată în ingenuități, și d. Damé vrea să mărginească în asemenea roluri competiția d-nei Romanescu, pe când ei cred că această actriță poate să joace pe Himenele, poate să fie minunată în Dona Sol, în Marion, și în alte roluri de aceeași specie. O, Dame va avea tot-d'auna dreptate când se va servi de asemenea metode de a avea dreptate; și rog în-ă absolut când o mai vrea să atribuie altui o prostie, să nu mi-o atribuie mie.

B. F.

Dans la verte campagne ;
 Oubliant tout souci,
 Là haut, sur la colline,
 Afin de voir Jassy,
 Dresser notre chaumine,
 Et contempler souvent
 Le sol de la patrie,
 Et respirer au vent
 Qui vient de Moldavie.
 Là nous pourrons tous deux
 Caresser un beau rêve,
 Voir les Roumains heureux !
 Au travail faisant trêve
 Lorsque viendra le soir,
 Là nous pourrons attendre,
 Avant qu'il fasse noir,
 Le doux moment d'entendre
 Nos vieux airs enchanteurs,
 D'ouïr la mélodie
 Des flûtes des pasteurs
 Aux champs de Moldavie,
 Et doucement bercés
 Nous endormir, am'e,
 En répétant charmés,
 Les airs de la patrie.

B. Florescu.

III.

E RANDUL NOSTRU!

București trebuie să fie pentru Europa orientală, și mai ales pentru Macedonia, cât și pentru Albania, sora noastră pînă în Traci, cea ce Parisul este pentru Europa întregă, inima lumii.

Scriți, autori; cântați, poeți; faceți să vibreze, muzicanți, cordele instrumentelor vóstre; împrumutați-ne a vóstre voce, actrițe; apucați-vă penelul, pictori; dalta, sculptori; și voi cugetați satul vóstru, o filosofie! Frumosul este viața, litterile sunt nemurirea națiunilor. Civilizațiunea, care vine din Franța, și vinea din Italia, din bătrâna Romă, a noastră patrie, o frațe Macedonenți, civilizațiunea a dat Germaniei primul ei secol litterar cu Goethe și Schiller. La lucru, Români: Acum e rândul nostru! *B. Florescu.*

IV.

Alexandru Makedon. ⁽¹⁾

Alexandru Makedon,
Mândru 'mpărătesc Cocon,
Sare pe-al sētu cal de munte
Care poartă-un corn în frunte.

El întreabă pe-al sētu cal :
— «Frăţioare Ducepal,
«In ce lume, în ce parte,
«De soţia să am part ?» —

Calul zice : «O să te 'nsorî
«Curând cu două surorî,
«Una, fala cea frumoasă,
«Alta, moartea uricioasă.»

Makedon în gândul sētu
Zice : «Om de soiul meu
«E ca şi cerescul soare,
«El apune, dar nu moare.»

Apoiă plecă 'n lume, dus,
Şi de mult ce cresce în sus,
Nu'l încape nici pământul,
Nu'l încape nici mormântul!

Vasile Alexandri.

V.

La Roumanie a droit à l'estime de l'Europe : elle est entre deux despotismes, comme une forme de la liberté qui doit nous être chère : elle est en outre un prolongement de l'Europe latine et son boulevard du coté de l'Orient.

A. Foucher de Careil.

---

(1). Estragem încă din album cele mai scurte din numeroasele frumuseţi ce conţine.

VI.

A une fiancée

Elle était blonde comme vous,
 Celle dont les yeux fins et doux
 Me laissèrent l'âme blessée ;
 Pourtant je ne suis pas jaloux
 De vos bonheurs de fiancée.
 Honte à ceux qu'aigrit la douleur !
 Je n'ai rien d'elle qu'une fleur ;
 Mais quand un couple d'amants passe,
 Je dis au bon Dieu : Rendez-leur
 En félicité ma disgrâce.
 Bien qu'il soit de vous séparé,
 Votre ami se sent désiré ;
 Il est triste comme vous l'êtes,
 Moi j'ignore s'ils ont pleuré
 Les charmants yeux de violettes.
 Qu'on vous aime comme j'aimais,
 C'est le vœu que je me permets,
 Le secret que je vous confie.
 Je suis malheureux pour jamais ;
 Soyez heureuse pour la vie !

François Coppée.

VII.

Eminentul autor al Spiritului legilor, Montesquieu, zicea că : nici o-dată nu a avut o mai mare idee de patria lui de cât atunci când a vădut ideile obiceiurile, și instituțiunile ei adoptate și într'o altă țară.

Fie-mi permis și mie de a exprima astă-đt același sentimente. Găsind pe malurile Dunărei o nouă patrie, «România,» o Franța a Orientului, în ideile, tradițiunile și aspirațiunile de civilizațiune ale surorii celei mari, am devenit cu inima și în fapt, cetățean român, cu o îndoită iubire pentru patria de origină.

D'Avila.

VIII.

Mes sympathies pour les Roumains sont de vieille date.
 Elles ne se sont jamais démenties.

C'est donc avec empressement que je m'associerai de tous mes efforts à l'oeuvre éminemment louable entreprise par la *Societatea Mureșo-Romană.*

Il ne dépendra pas de moi que l'Album *Macedo-Roumain*, qu'elle se ose de publier, ait un succès égal à celui de l'Album *Paris-Murcie*. La grandeur la plus durable, le passé l'attesta, n'est pas celle que les conquièrent par la guerre et la spoliation; c'est celle qu'ils acquièrent par la liberté et par l'instruction, cette rédemption des peuples. Roumains, vous n'avez donc qu'à persister dans l'accomplissement de noble tâche!

E. de Girardin.

IX.

Ingratul nu mai mă turbură, ingratitudea tot mă revoltă.

P. Grădişteanu.

X.

Ungurii asigură că Românii sunt venetici în Dacia lui Traian, trecuți acolo de peste Dunăre; Grecii pretind, din contra, că Românii sunt străini în Dacia lui Aurelian, veniți acolo din regiunea Carpaților. Ungurii ne împing spre Sud; Grecii ne trimit la nord. Lăsându-l să discute controversa genetică, Românul stă bine înfipt în ambele Dacii.

B. P. Hajdeu.

XI.

O! Mort, divine Mort, où tout rentre et s'efface,
Accueille tes enfants dans ton sein étoilé
Affranchis-nous du temps, du nombre et de l'espace,
Et rends-nous le repos que la vie a troublé!

Leconte de Lisle.

XII.

Le temps nous semble fuir, mais ce n'est qu'un mirage,
Nous sommes le vaisseau qui voit fuir le rivage,
Quand c'est lui qui passe à côté;
Et c'est nous qui passons devant l'éternité!

Louis Fabisbone.

XIII.

Je resterai proscrit, voulant rester debout.

Victor Hugo.

XIV.

La vertu qui a besoin d'être toujours gardée, ne vaut pas la dépense d'une sentinelle,

P. Zaccane.

FRANÇOIS COPPÉE

DOUĂ DURERİ*Dramă într'un act, în versuri*

(Urmare)

Renée

Nu!— 'Iam dat acea iubire pentru care Dumneata
 Ai fi fost prea slabă poate.—Pentru el, de-aș merita,
 Pot să sufer deșonoarea... chinul cel mai greu din lume.—
 Ești prea oarbă de mărire.—Eū fantasticul sēu nume
 'L-am iubit mai cu 'nfocare decăt Dumneata; dar val!...
 Când voia să'mi povestească glume, căroră nu dai
 Crezēmēt, luāndu-mi māna, se credea în fericire;
 Eū priviam spre el adesea cu regret și cu iubire.
 —Prevedeam... visam în fine, o soție ce-ar putea
 Fericirea, viitorul și odihna să-ı redea,
 Și să fie pentru dēnsul, bună, credincioasă, blāndă,
 Care,—când el stă pe gânduri subt o lampă fumegāndă,
 Abătut fār'de putere și în slabele-ı credinți,
 Simte surdele sarcazme ale negrei îndoinți
 Și plecāndu-se sub greaua sarcinā de urgisire,—
 Ea să vie liniștită, să-ı șoptească de iubire.
 Ș atunci din reverie ridicāndu-și ochii, ea
 Isă depue pe-alba-ı frunte un sārut,—și s'ar părea
 Că-ı o soră mai în vārstă, care vine l'al sēu frate,
 Encă 'n școală, ca să 'l mustre pentru-a lui aviditate
 De-a lucra la miczul nopței chiar.—Visasem însfărșit,
 Pentru dēnsul, o soție suflet sfânt și umilit.
 'I-am urat această soartă; dac'ar fi găsit'o ēnsă,
 Eū 'mi-aș fi urmat sentința... da!... sub negrul vël ascunsă,
 Trebuiam să fug de dēnsul, trebuiam să fug... ș'apoi
 Moartea, ar fi fost bariera neinvinsă, între noi.
 Fără ca să plāng în față-ı, fără ca să 'l fac să știe
 Că fatalul sacrificiū moartea mea o sē devie,
 Trebuiam să'ı fac să uite un trecent intristător,
 Pentru ca să'ı îndrepteze pașii spre un viitor
 Mult mai falșie.—Iată doamnă, ceea ce eram în stare
 Să fac!—Sclav'a datoriei, avidă de cūvântare,

O, logodnică, cu suflet rece și nestrămutat,
Spune, nebila-ți iubire, tot așa-fel s'ar fi purtat??..

Berta

Astfel dar, nutriați speranță ca să vie sfânta oră?...
—Ensă rolul de soție și de mamă și de soră,
Sufletul, ce vreați să-ți serve drept un ânger păzitor,
Il știați?... Eram eu, Doamnă. Ast logotnic nitător,
Nu-ți spusese, că departe, într'o suferință amară.
A lăsat cu nepăsare și logodnică și țară? —
Dacă astă hotărâre mintea 'ți-ar fi turburat,
Când știați că fericirea lângă noi ar fi aflat,
Pentru ce 'n momentu-acela n'ai avut acea putere,
Ca să zici sermaneii umbre, moart'aproape de durere:
—Du-te dar... și fii ferice! ..

Renée

Dac'aș fi făcut'ò 'chiar?

Dac'aș fi voit'o?... Rideți?... Căci aveți dreptate;—iați
Eu, am aerul d'a spune vre o scuză mi-elească;
Dar d'acum nu pot să sufer ca să se 'nvinovățiască
Sacru meu amor de-atâta lașitate... Intr'o zi-
Sufeiia... eram acolo; și voiam a-î înblânzi
Suferința... când, se-duce o scrisoare: pe-a lui fruntă
Rece, palidă, plecată; eu citiam vesbele crunte.
Cum părea, astă scrisoare, îi vorbea de Dumneată;
Îi spunea că pentru dânsul, tot trecutul veți erta;
Dar că nu mai sperî vre-o dată să mai vezi a lui ființă;
Că veți aștepta zadarnic, într'o scumpă suferință,
Cu acea speranță fermă, fără de nimic amar,
Cum așteaptă, privind marea, soață vr'unui marinar..
— „Dă-mi, te rog acea hârtie” 'i-am zis eu, și el 'mî-o 'ntinse
Print' un-gest pierdut, molatic... iar privirea lui se stinse
În o tristă reverie... Sufletu-î părea, gemând!..
Pentru cea diu urmă oară 'l-am văzut, atunci plângând.
'I-am strigat., gîicisem totul.. „Pleacă, vezi mai este vreme..
Lasă-mé! Te du acolo unde n'ai a te mai teme
De durere... unde viața este dulce și ușoară
Intr'un loc de exaltare, sub un cer senin, de țară,
Unde inima viază, unde gândul transportat,
Către culmea fericirei fuge... sboară năncetat;

Unde sfânta Primăvară nici o dată nu dispăre;
 Unde nu e nici o urmă de dureri sau întristare;
 Sufletul acolo 'și face numeroase năluciri,
 Anii sunt formați din aur, zilele d'n fericiri..
 — Pleacă... du-te și mă lasă... uită o viață amară! *
 — Ochii săi craii ca cerul, lacrimile se uscară.
 Pentru el iluziunea se sfârșise.— Un suris
 De o tristă ironie,—mă molațic, vecnic ris,—
 Aplecă albina-l buza și încruntă a lui privire.
 Mintea lui părea muncită d'o misterică gândire..
 Și apoi c'un glas într'astfel, ce nu pot ca să'l descriu,
 Istorcâi.de-se. 'mă răspuns: „Mulțumesc!... E prea târziu!”
 — Dar ce ved... în ochii ai lacrimi? Suferi? Aide ștergeți plânsul.
 Pentru ce mai plângi... ô Doamnă?...

Berta

Plâng!.. Da!.. Imi vorbești de dânsul!..

(Cu iuțea și cu mare emoțiune)

Ah!... Reiați cutia, Doamnă!... Ai o inimă prea bună!..
 Veză... că plâng... îți cer ertare!.. Doamnă, uită pe-o nebună!
 — Eă, să 'ți fac rău Dumitale?... Eă, să te dezonzorez?
 Nu!... Căci știți să plângi prea bine., și acum d'abia cutez.
 Sa'ți vorbesc — Maș adineauri, mă găsiat fără' de simțire!
 Il iubiati, și suferința-mi la această 'nchipuire
 Mă sdobia!... Mă iartă Doamnă, dacă astfel ți-am vorbit.
 Il iubiati.. erați prea bună!...—dar și eă am suferit!
 Simț, iubirea Dumitale era sacră și arzândă.
 Iartă-mă! De o cam dată n'am putut să fiu maș blândă,
 N'am putut să 'nfrâng mânia, ce în piept se deștepta.
 Sper, de dânsul sunt ertată... iartă-mă și Dumneata!
 Ce?... Și cugetarea noastră, fuse-atât de adormită,
 Ca să ne urâm de moarte, când durerea n'e cumplită,
 Când suntem surori printr'ênsa? Dar, de oare ce'l iubiati
 Astfel, ești, cu drept, scutită de pedeapsa ce doreați. —
 — S'aruncăm o cugetare către vremile trecute,
 Către-acel creștin culpabil, ce muri pe deșteiute,
 Fără precot. — Astă seară este timp a 'ngenuchea:
 Dumneata să'ți speli greșcala., eă să șterg durerea mea!
 Pentru dânsul, cat'a zice: Dumnezeu să'ți dea ertare! —
 Ah! În fața pietăței mele, rece de 'ntristare,

Aș fi vrut să ved sprinceana Dumitale increșind..
 Dar nu! — Roagă cerul Doamnă, pentru densus, căci știind
 Că o tainică frăție prin durere ne unește,
 Să uităm aceste lacrimi și să plângem creștinește.
 (Va urma) Th. M. Stoenescu.

Câte-va cuvinte despre Teatrul Național.

Criticile teatrale de prin diare nu au cruțat până acum nici pe artiștii nici direcțiunea teatrului; adeseori înjuste, mai tot-d'auna dictate de animosități, ori de parțialitate, ele au lovit în cei cari nu sunt culpabili, în cei buni, așa că nu au nimerit ținta, u'au produs învătămiatela ce trebuie să găsească acei cari cată tot-d'anna instrucțiune într'o critică; n'au produs expunerea veridică a relexor, a defectelor artiștilor, sau ale direcțiunii dacă există în adevăr rele și defecte, și n'au căutat a le îndrepta?

Mulți publiciști au criticat și teatrul și pe artiștii, de necaz, uni pentru că nu s'au jucat piesele ce au dat ei în trecut, alți pentru că nu s'au primit acele ce au prezentat cea mai mare parte p ntru că direcțiunea nu le-a dat bilete de favorii, și căi-va pentru că cutare sau cutare artistă, nerecunoscând în d-lor pe regi criticeii, n'au ingenuchiat la măririle d-lor.

Să vorbim și noi puțin despre teatru, și să ne silim a o face ca na om care dacă nu mai are iluziuni, nu are însă nici un simțiment de animositate, dar are de datorie să facă a străbate lumina adevărului în opiniunea publică.

Și mai întâi de toate, la întrebarea ce se pune tot-d'auna și necontentit, dacă teatrul național a înaintat, noi vom răspunde fără a ezita: „Da, teatrul național a făcut progrese mari.“

Artiștii și artistele studiază rolurile consciincios acum, caută să exprime cu adevărat intențiunea, gândirea, simțimentul piesei, cum y o explică sau autorul, dacă piessa este originală și autorul este present, sau acei cari au vădut artiștii serioși interpretând aceleasi roluri în străinătate, dacă piesa este o traducțiune. Nici un artist, nici o artistă nu mai ese pe scenă fără a sei bine rolul său, și fără a fi înțeles toate nuanțele, toate situațiunile ce este însărcinat să exprime.

Mizele 'n scenă sunt exacte, corecte, elegante, făcute cu multă îngrijire în toate amănuntele lor, și în raport cu moravurile, cu tradițiunile, cu deprinderile timpului în care este pnsă acțiunea și sa ptreacă: și, trebuiesc să recunoascem că acest progres se datoresce mai cu seamă direcțiunii actuale, care de când a venit, și-a pus toate silințele ca fie-care reprezentațiune să aibă o adevărată și bună miză 'n scenă, și ca îmbrăcăminte, ori costumele, să fie în plină conformitate cu situațiunile, epoca, și moravurile ce sunt în piesă

— Limbajul este Românesc, curat, și enviincios, stilul bun și frumos, espresiuile a-lese mai în toate piesele, ca se reprezintă acum, și afară de câte-va vechi traducțiuni, nu se mai vorbesce pe scenă *Româneasca franțezită* și scâlciată ce se vorbea odată, cu *farmantă epatant și abracadabrand*.

Avem, și trebuiesc să recunoascem am avut artiștii buni, inteligenti, siitori, cari au făcut progrese de care se onoră scena română, și cari onoră arta și o respectă. Pe lângă

numele de valoare în artă ce am putut cita cu mândrie în trecut, ca Costache Caragiale, Millo, Costache Dimitriade, Mihail Pascaly, D-na Efrosina Popescu, Ștefan Velescu, și iubita de tot publicul, buna și mult regretata Marița Pascaly, răpită scenei în momentul când atinsese mărirea artei, putem afirma cu fericire, că arta strălucește încă cu mai multă putere în progresile ei la noi, și că tinerii merituoși dobândesc succese mari și bine justificate. Dacă putem vorbi cu admirațiune de d-na Romanescu, o adevărată stea lucind în toată splendoarea talentului pe scena teatrului românesc, și de d-nul Manolescu, asemenea un talent bun și adevărat, artiștii pe care direcțiunea a avut buna inspirațiune de a'î trimete la Paris, unde într'un timp foarte scurt, au făcut studii multe și mari, au luat în conservator acolo adevăratele tradițiuni, exigenții, și condițiuni ale artei, au vădit marii maeștri renumiți ai artei dramatice cari 'î au luminat cu bunele și salutarile lor consilii, și juri noștri au profitat de învățămintele lor; dacă dicem putem cita cu fală numele d-nei Romanescu și al d-lui Manolescu, nu este mai puțin adevărat că artiștii de un merit foarte lăudabil strălucesc cu succes justificat pe scena teatrului Românesc, cum sunt doamna Anica Popescu, d-nul Iulian și altele și alți cari cu drept cuvânt au știut să placă publicului, și în orî-ce roluri originale să dobîndească recunoștința autorilor pe care 'î-au interpretat.

Neapărat că în teatru ca în orî care instituțiune în societate, sunt multe de îndreptat, este încă progres de făcut, sunt încă multe lucruri de modificat, și nimeni, nici direcțiunea, nici comitetul, nici artiștii, nu negă aceasta. Un progres în care ar trebui să intrăm odată, ar fi acela de a renunța, pentru tot-d'acuma, cu rigoare, în mod irrevocabil, la traducțiuni, afară de traducțiunile în versuri, și de traducțiunile a operilor clasice.

Acum avem, și încă de mult timp, o literatură Românească, în plin progres, în plină strălucire, o literatură bună, serioasă, și foarte frumoasă, în care s'au distins scriitorii ce au dobîndit o celebritate bine meritată. Avem în istoria țerei noastre fapte mari, eroice, sublime pe care le putem pune pe scenă, ca să amintim Românilor timpuri de glorie și de mărire; avem tradițiuni, moravuri, deprinderi naționale, curat românești, în care publicul român poate găsi emoțiuni, sugeri, simțiri a cerea; avem chiar defecte, viciuri, ridicule în societatea română de biciuit, pe care le putem arăta publicului spre a le îndrepta, pentru ce dar acea profușiune de piese străine, în mare parte reu traduse în mare parte chiar rele fără interes, fără învățăminte, fără utilitate pentru publicul român?

La teatrul francez în Franța, la teatrul German în Viena și Berlin, nu va vedea nimeni traducțiuni, și numai traducțiuni din operile străine, și din literaturile celor-l'alte popoare. La noi în literatura dramatică avem o indigestiune de Labiche, Dumanoir, Clairville și alți dramaturgi străini a căror opere au crescut pe scena teatrului român ca ciulinii, pe câmp.

Am fost, suntem, și vom fi implacabil pentru traducțiuni, și afirm că traducțiunile au ucis teatrul Românesc. Când publicul a vădit *Corabia Salamandra*, *Fata aerului*, *Socrul unui ginere*, *Mama soacră*, *Doie orfeline*, *Lozinca este de a sforăi*, etc. etc., și numai scim câte și care aberațiuni, ne-ne permisă această expresiune, infecte ale repertoriului vulgar și rău făcător francez, publicul vedînd teatrul românesc înjosit pînă într'atît, sătul de piese rele, și-ă imaginat că nu este literatură dramatică în România, că nu este artă dramatică românească, s'a descurtat, și nu a mai venit să vadă teatrul românesc creștîndu'l că nu are viitor.

Mai eră un motif care depărta publicul de la teatru Românesc; piesele franceze ce se reprezentău traduse, partea culfă a publicului le veduse reprezentate în limba franceză adică în toată verba și espreșiunea spirițuală, originală, și le veduse interpretate de so-

mitățile, de mari maestri ai artei în străinătate; veduse pe creatoarea *Damei cu Camelii* în toată splendoarea ei, și a trebuit admirațiunea, adorațiunea ce avea publicul pentru Matilda Pascaly, ca *Dama cu Camelii* să nu cadă, și să reziste, veduse pe Bressant, pe Delaunay, pe d-na Allan, pe d-șoara Fix în *Bătălia damelor* și deh, fie-ne ertat să spunem, nu avem nici un Bressant nici un Delaunay, să arătăm publicului nostru pe atunci; vă duse pe d-noara Rose Chéri (d-na Montigny) veduse pe Bouffé, pe Frederic Lemaitre, veduse sublimul în tragediă, pe Rachel, și în piese traduse noi nu puteam opune des *pendants* în aceleași piese, așa încât cu traducțiunile, au fost reu judecați și au căzut și artiștii și teatrul românesc.

D-nii Millo și Pascaly au fost acei cari au făcut păcatul de a introduce această traducțio-maniă în teatrul românesc; publicul mergea odată ca să vadă pe d-nul Millo sau pe d-nul Pascaly, artiști admirați cu drept cuvânt, sau pe Matilda Pascaly, adorațiunea publicului, și apoi nu mai mergea, și d-lor nodându-și seamă de adevărata cauză, care era traduceri rele de piese rele, vedeau numai efectele, și desolați: „Teatrul românesc nu are viitor, nu place, nu este încreștat, nu este susținut, publicul nu vine, noi ne am ruinat. Dați-ne o recompensă națională.“ Pei, d-nii Millo și Pascaly, că au dreptul să fiu aspru, să vă spun adevărul, pentru că vă iubesc, vă admir ca factiși și am trăit ca voi în acel teatru Românesc ce eu adorat odată ca un altar al cărui aș fi fost unul din preoți.

Ați făcut ca comercianții nedibaci, ați vroit să faceți ca traducțiunile să treacă marfă de mardale, marfă proastă pentru marfă extra fină la ultima modă, și ați quotaț'o proa scumpă, publicul s'a păcălit odată, de două, de trei ori, până ce a început să știe și în cele din urmă a examina, analiza și scruta marfa, și în cele din urmă ca ori care negocierii cari vând marfă proastă, ați fost descreditați, și *mysterii* v'au luat.

Pricepam, admitem, vom asculta, vom admira cu plăcere, cu entuziasm traducțiunile de piese clasice și de piese străine rare care au făcut șarmot și au dobândit succese în toată lumea, au dobândit famă, celebritate, vogă chiar în toate statele, mai cu seamă traducțiunile în versuri bune, corecte, frumoase.

Dați-ne opere spaniole, Germane, Franceze, Englese clasice, dați-ne traducțiunile din Lope de Vega, Schiller sau Goethe, Shakespeare, Corneille, Racine, sau chiar opere moderne cari au dobândit titluri de clasicitate, vogă ori celebritate, ca trei patru opere cum sunt *Adrienne Lecouvreur*, *Le mariage de Victorine*, *Gabrielle*, *Daniel Rochat*, le vom primi și le vom admira ca școală, ca studii dramatice și literare, ca modeluri de artă. Dați-ne traducțiunile bune, însă numai în versuri, și în versuri frumoase, corecte, elegante, de piesele lui Victor Hugo, și le vom primi, le vom admira tot ca școală, ca modeluri de artă, dar nu ne îndopați cu Labiche, Dumanoir, Clairville, Legouvé, Colombey, și toți dramaturgii theatrelor de la *porte st.-Martin*, de la *Montausier*, de la *Folies dramatiques*, de la *Bobino* și de la *Batignolles*, că publicul o să protesteze, o să se desguste, o să vadă arta înjosită, o să deserte teatrul, și fatalmente teatrul o să cadă.

S'apoi de ce această traducțio-maniă? Dacă comitetul theatrelor ar căta bine, ar găsi piese originale, frumoase, plăcute, admirabile chiar, în repertoriile cele vechi cu care ar putea să atragă, să mulțumească, să antusiasmeze publicul, și să 'i dea gustul și plăcerea artei și a literaturii dramatice Românești. Noi vom face numai o mică nomenclatură.

O bună educație, piesă plină de spirit, de vervă, de moralitate, de mult apreciatul poet Costache Bălăcescu, *Coconul Drăgan* de același, *O soare la Mahala* de Costache Caragiali, mult regretatul artist și unul din fondatorii teatrului Românesc, *Fata plăpumăreșel* de același, *Francionetele* de spiritualii poeți Costache Foca și Nănescu.

Coconu Iorgu de la Sada Gura, Creditorii, Piatra din casă, Chir Zuliaridi, de maestrul cel mare în artă și literatură, nemuritorul Vasile Alesandri.

Însfârșit *Răsvan*, un cap de operă, admirabil sub toate puncturile de privire de Hăjdeti un maestru ca lapidar în materie de stil și de limbă, *Vornicul Bucioc, Odă la Elisa* un alt cap de operă de amicul meu savantul scriitor V. A. Urechii, *Iadeș, S'erian Pășitul. Ce aduce ceasul nu aduce anul, Nebuni de colo, Nebun, alegător, și ginerele*, piese care au avut succese sgomotoase și în trei ani de-a rândul 30 sau 40 reprezentări, ceea ce are însemnare, la teatrul Românesc, și tot de-auna cu teatrul plin.

Nu este acesta un repertoriu care în câte-va piese noui ar putea forma o întreagă bună și frumoasă stagiune? Ce necesitate este de acele absurde și rele traducțiuni care literalmente afanisese publicul?

Sunt unii oameni de litere noui *noușori*, cari dic cu emfază: „Ce sunt autorii trecutului? Ce sunt pi-sele din trecut? Ia încearcă de represintă o piesă ca *O bună educație* astăzi, și publicul va căsca de urit, și nu va avea nici un succes.

Să nu vă fie cu supărare, d-lor preținși mari scriitori ai zilei, ori cât ar fi de mediocre, de palid, și și re-l, o piesă a d-lui Marianu sau a d-lui Fred. Damé sau a d-lui Malla, noi preferăm acele piese originale, chiar căud nu ar avea nimic buu, unei traducțiuni ori cât de bună ar fi piesa tradusă; dar, preferăm o piesă a lui C. Bălăcescu ori a lui C. Faca și Năncesen unei piese a d-lor Marianu, Damé, sau Malla. Deh! Ori cât aș a ea bina voință să admir pe d. Marianu, totuși nu aș putea veni o dată să admit că este mai buu scriitor de cât Costache Faca, și ori cât aș vroi să fin indulgent pentru d. Malla, totuși nici nu mă ar trece prio minte să pot admite un moment măcar că ar-avea a mia parte din valoarea d-lui C. Bălăcescu. Piesele *ca o bună educație, Franciositele, O soare la Mohala* au pentru noi Românii valoarea ce au pentru Francesii *Les précieuses ridicules*, și alte opere ale lui Moliere, biciurea vechelor ridicule, studiul vechelor deprinderi, critica moravurilor rele, făcute cu spirit și scrise în o limbă curat Românească, cu un stil corect și elegant.

Ca traducțiune, singura piesă care are o rațiune de a fi, est: *Daniel Rochat*; avea rațiunea ei de a fi pentru că și direcțiunea și artiștii au apreciat ca drept cuvânt că *Daniel Rochat* este ca operă dramatică un studiu de transițiunii brusci de simțimente straniu, de luptă crâncenă a acelor simțimente, de emoțiuni varii și variate, de situațiuni teribile moralmente, și de o dicțiune din cele mai dificile, o stâncă pe care artistul trebuie să se nrice la perfecțiunea artei, și pentru că maestri cei mari ca d. Delaunay, disese studiosilor junii Români: Când veți fi urcat stâncă aceea care se numește în artă *Daniel Rochat*, veți putea fi siguri de voi, veți putea juca cu talent, cu măestrie ori ce rol, veți putea afirma cu încredințare și cu adevăr că sunteți artiști. „*Daniel Rochat* era *la pierre de touche*; trebuia jucat pentru ca publicul să judece despre progresele artiștilor cari au studiat în Paris, și despre puterea artiștilor Români cari n'au lucrat de cât în țară, pe scena teatrului Românesc.

Noi am aprobat, am aplaudat, traducțiunea lui *Daniel Rochat* ca o excepțiune; și ca o operă necesară

Dar, nu trebuiesc ca recunoascerea utilității, succesul și aprobarea ce a avut *Daniel Rochat*, să facă pe direcțiune și pe artiști să nu ne mai slăbească din traducțiunii ca *Monastirea de Castro* și numai scim ce alte nesăbuite producțiuni streine ce nu sunt instructive și nu au nici un interes pentru public.

Dați-ne *Prăpăstiile Bucureștilor*, dar dați-ne piese originale, cea mai rea piesă o-

originală românească, va avea, bine studiată, bine reprezentată, mai mult interes pentru public, mai mult succes, decât o traducțiune.

Când teatrul românesc va ajunge a nu mai reprezenta traducțiunile rele și nesăbuite vom dice și noi că teatrul românesc este în plin progres, și vom afirma că există în adevăr progres și progres mare.

Am vădut cu fericire anunțându-se o traducere în versuri a piesei Marion Delorme de Victor Hugo, am audīt chiar versuri din acea traducțiune, și putem asigura nu numai că traducțiunea are meritul de a exprima în adevăr idea și intențiunea marelui poet francez, dar și că versurile sunt foarte bune și mai cu seamă foarte frumoase; și suntem convins că opera lui Victor Hugo bine interpretată, va fi bine apreciată și va dobândi un mare succes.

Am audīt mai cu seamă cu mulțumirea cea mai mare, că teatrul Românesc s'a îmbogățit cu două opere din cele mai meritorii și de valoare în repertoriul său, cu două comedii de d-nul A. Macedonsky. Cunoaștem amândouă aceste opere, în care sunt versuri admirabile, o intrigă bine condusă, vervă, spirit, acțiune și situațiuni foarte bine meritate. D-nul A. Macedonsky este unul din cei mai buni scriitori ai noștri, și o putem spune fără sfială de a exagera un poet din cei mai distinși dintre poeții noștri. Direcțiunea teatrelor a făcut o achișițiune minunată cu amândouă operile sale, și sigur de succes putem afirma că seriile de reprezentați ni a acelor piese, vor fi din cele mai bănoase pentru teatrul românesc.

La muncă, junii Români, oameni de littere, viitor strălucit și mare al țării voastre, aveți exemple uriașe înaintea voastră, atleți cari s'au luptat pentru triumful limbii Românești și mărirea literaturii române, Ioan Heliade, Vasile Alexandri, mari maestri noștri, urmașii pe călăba ce au străbătut ei cu mărirea și cu gloriă. Ei nu ne îndopați, nu ne dau indigestiunii de traducțiuni, faceți ca ei, dați-ne adevărate și frumoase inspirațiuni ale imaginațiunii voastre, scrise frumos, corect, elegant, cum scrie d-nul A. Macedonschi.

La lucru, junii artiști, mândrie a artei în România! Ridicați sus demnitatea limbii și a literaturii române, aruncați înlătur departe de voi traducțiunile, și dați cu toată strălucirea vigorosului și frumosului vostru talent, piese românești.

Nu putem face noi lauda direcțiunii teatrului, ca să nu se dică cum că laudăm pe frații noștri: vom spune numai criticilor atelor cari sfâșie direcțiunea, și care cer să dea afară această direcțiune, că publicul onest și imparțial nu poate decât să se dea din umeri cu un suris de comiseratiune, când vede câtă furie se deslanțază în contra unui om care a etatea lui Ion Ghica, sacrifică timpul său, o muncă fără pregăt, o lucrare continuă, și silinți constante cu o desinteresare demnă de o mai bună soartă decât injuriile ce culgă, numai ca să facă arta să progreseze, și teatrul național să prospere; și să spunem drept a reușit, și această reușire este pentru sufletul său o mare satisfacțiune, cea mai mare ce a putut dobândi.

Pantazi Ghica.

REVISTA TEATRALA

Don Juan de Marana, apoi Viconte de Letorière, și Dumineca Păstorii Carpaților, etă de sigur piese care nu sunt tocmai pentru teatrul Național. Trebuie să recunoaștem că e de tot slab vechiul repertoriu la care trebuie să alerge teatrul, pe când se repetă piese noi. Din fericire, fără a vorbi de piesele d-lor Marian, Damé, piese pe care nu le cunoaștem, și despre care trebuie dar să ne

reservăm judecata, suntem mândri de a anunța lectorilor noștri că societatea „Literaturului” s'a afirmat în anul acesta și prin munca ce a pus pentru teatrul, și că așteptă cu încredere verdictul publicului. Tot dauna am fost de opinie că un teatru nu există de cât prin autori, și dac'am deplâns ceva a fost ușurința sau ignoranța celei mai mari părți din autori noștri. Piesele cele bune sunt puține la număr. Trebuie ca în ele să fie artă, și de altă parte să aibă ele un caracter oarecare românesc. Când autorii vor întruni aceste condițiuni, teatrul va fi salvat. Pe această cale a pășit colegul meu Macedonski, a căror piese, *Unchiașul sărăciei* și *Iadeș!* vor fi reprezentate peste puține zile. *Unchiașul Sărăciei* este o legendă comună mai multor popoare. Subsemnatul însuși a tradus altă în „Românul” o bucată a lui Charles Deulin (*Les contes d'un buveur de bière*), intitulată *Părul Mizeriei*, care nu este decât versiunea flamandă a acestei legende. Subiectul a fost tratat în Paris. D. Macedonski s'a condus după scenariul acestei piese dezvoltând dialogul după placul său, în versuri de tot originale, într'un simțiment de tot românesc, și într'o limbă într'adevăr sănătoasă. *Iadeș!* n'are decât titlul comun cu cunoscuta piesă a colaboratorului nostru P. Ghika. E vechea istorie a adulterului, istorie însă care va rămâne în veștii nouă fiind în veștii adevărată. Nodul intrigii aparține unei fabule arabe din o mie și una de nopți. N'are decât două acte această comedie, și cu toate acestea sunt scene în care tăria simțimentelor înalță tonul până la sublimitate tragediei.

Fiind ca la noi publicul s'a deprins a considera ca piese neoriginale chiar și piesele al căror fond este împrumutat din romane sau alte opere, și spunem că nici *Faust* al lui Goethe, nici *Hamlet* al lui Shakspeare, nici o comedie a lui Sardou n'ar fi originale. Este mare diferență între a împrumuta fondul și între a copia.

Colaboratorul nostru Pantazi Ghika va face să fie reprezentată o frumoasă comedie de moravuri și s'a supus de curând comitetului o comedie de tipuri într'un act de D. Georgian, *Crișă de bani*. Am citit-o; o credem în destul de reușită pentru a avea succesul dorit. Lectorii noștri au putut vedea cum d. Rașianu a tradus pe Marion Delorme. Traducerea e terminată, și dorința exprimată de noi ca comitetul să îmbrăcișeze această traducere, este azi un fapt împlinit. Vom avea dar fericirea de a aplauda gândirile lui Victor Hugo exprimate într'o românească curată și negalicisată, nu cum a avut nenorocirea de a fi până acum tradus marele poet francez. În fine, „Literaturul” se poate fâli și cu piesa ce a lucrat d. Ureche. D. Ureche face în adevăr parte din societatea noastră, care este mândră de a număra între membrii săi pe autorul *Vornicului Bucioc*, *Odeii la Elisa*, etc.

Mărți 28 a fost a doua reprezentare a comediei *Frou-Frou*. Am avut ocaziune de a admira rochiile d-nei A. Popescu. D-sa care e atât de bine în unele roluri a vrut să joace rolul ce nu-i convin. În unele părți a fost bine, dar nu în toată reprezentarea. D-sea a făcut rău de a alege un rol ca *Frou-Frou*, care, oricât de bine ar fi reprezentat, nu poate avea un înțeles de cât la Paris, nu poate fi simțit de cât de un public parisian. D-sa a făcut din *Frou-Frou* o dramă vulgară; noi am văzut pe Desclées când a creat acest rol, și am putut admira arta cu care și făcea moartea poetică. D-na A. Popescu nu a murit după părerea noastră, tocmai precum trebuia să moară pe scenă, deși a căutat realism.

Mărți spectacolul s'a terminat printr'o încercare indestul de fericită. D. D. Gabrielescu și Pepovici, elevii ai Conservatorului nostru, au cântat primul act din *Faust*. Publicul a aplaudat cu drept cuvânt acest debut; fie ca aceste aplause să

împingă pe autoritățile competente să-și pue toate silințele ca să ajungem a vedea operele marilor maeștri în musică bine represintate numai de artiștii români. Când Mephistopheles arată lui Faust imagina Murguritei, chipu ce a apărut publicului a fost al d-ei Amelia Velner, care cu opt zile mai 'nainte împlinise în mod foarte satisfăcător rolul Vicontelui de Letorière.

Joia trecută s'a dat un Trântor cât zece, Trei Crai de la răsărit și Faust pentru a doua oară. În prima piessă, d. Millo a fost minunat în rolul momeșului, și d. Mateescu excellente în rolul țeranului prost. D-na Eufrosina Sarandi avea mai multe deghisări în această comedie. D-sa a fost minunată de vioiciune în rolul lui Burdulea. În Trei Crai, D. Mircea Dimitriadi și-a atras meritate aplause în rolul pedantului care vrea să ne lătimească limba. D-sa a știut să ia unele obiceiuri ale profesorului Bovinaciă. D-sa a arătat prin acest rol că poate ceva în comedie. Am vrea să-l vedem într'un rol tragic, ca să putem judeca de poate tot atât și în dramă.

Am rezervat pentru finit Păstorița Carpaților care s'a jucat Duminiică 26. Aceasta nu este de cât La Bergère des Alpes. Dar ce stil! ce enormități! Imaginați-vă că un actor dice *a propos*! A propos, nu franțuzism sub domnirea fiului lui Tepeș! Nu este numai aci anachronisme ridicule, ci în toată piesa. O țeraucă, o păstoriță, care știe să citească! Un cerșetor care șade în fața descendentului Basarabilor! și încă p'o canapea! O canapea pe la 1500 în Tergoviște! Un căpitan care destină un *capital* (iară-și franțuzism) pentru a funda... școlă!!! Cine se ocupa de a funda școlă în 1500? Și această bănească zicând pe la 1500 că mitropolitul permitea căsătoria între veri!!! Dar citește, d-le autore, istoria patriarhului Nifon și a aceluiaș Radu Vodă sub care pui acțiunea, pentru a vedea care era pe atunci severitatea mitropoliților!!!

D. Fraivald, care a fost foarte bine în Frou-Frou în rolul baronului, a fost bine și în rolul tatălui din Păstorița, D. Manolesca a făcut ce a putut pentru a scăpa rolul, atât de palid al lui Viutikă. Păstorița a fost jucată de d-ra A. Popescu, care a fost aci, dupe noi, mult mai bine decât în Frou-Frou D-na Romanescu a esecutat cu talentul său cunoscut rolul Ileanei.

A apărut o piesă în limba francesă, fără nume de autor, care se vede că este datorită unui condeiu plin de gingășie și de spiritul unei femei de lumea mare. Titlul e „Revenants et revenus“ Iată subiectul. D-ra Zenaida de Clairière e cam fantască și una din fautesiile sale e de a nu lua de bărbut decât pe acel care va reuși a o mira sau a o speria. Adoratorii sunt mulți, d. de Grives, d. de Sarcelles, de care Zenaida ride în toate modurile. Bunica Zenaidii, care protegiază pe un conte Arthur, care seamănă mult cu un portret al unui din strămoșii săi, portret de care e nebună Zenaida, imaginează un complot pentru a speria pe Zenaida, complot în care toți intră, dar care în ideia Contesei, trebuie să facă pe toți ridicoli iar pe contele Arthur victorios, cea ce să și întemplă. Adăogați la această că voinica Zenaidă se sperie de un... șoarece, mai adăogați că teva typuri de învățați ignorenți, și o doamnă cam ușurică, și nu veți avea aici idee de piesă, căci marele merit constă în molul cum e condus dialogul, care e schinteetor de spirit și demn de condeiu ce a scris. Am vrea să vedem acest act tradus și represintat pe scena noastră.

B. Florescu.

P. S. Eri seară Joii, s'au dat piesele lui Mucedonski. Mare succes. Vom reveni.

Typ. Theodor Mihăiescu Strada Theatrul No. 8.